

**UNELE CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA DESCOPERIRI
ARHEOLOGICE IMPORTANTE DIN CHINA EVIDENȚIATE CU
PRILEJUL UNEI CĂLĂTORII DE STUDII ȘI DOCUMENTARE DIN 1978**

Mircea Petrescu-Dîmbovița

În baza convenției de colaborare științifică între fosta Academie de Științe Sociale și Politice a României și Academia de Științe Sociale a R.P. Chineze, subsemnatul, membru al acestei Academii din România, prof.dr. Mircea Petrescu-Dîmbovița din Iași și cercetător principal Sebastian Morintz de la Institutul de Arheologie din București, ne-am deplasat timp de o lună (17 octombrie-17 noiembrie 1978) în R.P. Chineză pentru studii și documentare în domeniul arheologiei chineze¹.

Cu prilejul acestei deplasări, efectuate cu sprijinul binevoitor al președintelui Academiei de Științe Sociale și Politice din România, acad.prof.dr. Mihnea Gheorghiu, ne-am documentat asupra descoperirilor arheologice din paleolitic și până în Evul Mediu, inclusiv, din R.P. Chineză, parcurgând în total circa 7000 km, dintre care 870 cu avionul, 1200 km cu trenul și restul cu mașina.

La Pekin ni s-au pus la dispoziție doi traducători de limbă română și franceză, un arheolog specialist pentru obiectivul vizitat și o persoană de la Serviciul Relații Externe al Academiei de Științe Sociale, la care se adaugă a treia în permanență mobilizată la hotel pentru a fi la dispoziția noastră.

În deplasare am fost însoțiți de traducătorul de limbă română, un arheolog de la Institutul de Arheologie din Pekin și de aceeași persoană de la Relațiile Externe ale Academiei.

În fiecare oraș eram primiți de directorul sau adjunctul Muzeului, responsabilul direcției de cultură și al relațiilor externe al acestei direcții din provincia sau județul respectiv. Menționăm că deplasarea de la Pekin, ca și cheltuielile de transport, au fost suportate de Academie, iar în celelalte localități de direcțiile de cultură, care, prin directorii sau adjuncții lor, au oferit și câte o recepție, prilej de a scoate evidență

---

¹ Mircea Petrescu-Dîmbovița, Sebastian Morintz, **Aspecte și probleme privitoare la istoria veche a Chinei**, în *SCIVA*, 23, 1978, 4, p.397-405.

prietenia dintre popoarele chinez și român. În acest fel, pretutindeni s-au creat cele mai bune condiții pentru a folosi la maximum timpul, conform unui program bogat și judicios întreținut, prin care s-a urmărit cunoașterea atât a realizărilor arheologice, inclusiv ale epocii contemporane, respectiv unele din realizările contemporane din domeniile agriculturii, industriei și culturii.

În cele ce urmează, ne vom referi în primul rând la constatările făcute cu prilejul informărilor, din domeniul arheologiei, pe baza materialelor și a monumentelor arheologice văzute și a discuțiilor purtate cu arheologii chinezi.

1. Paleolitic. Sunt celebre descoperirile din cele 15 stațiuni de la Șu-ku-tien, la 45 SV de Pekin, în care s-au efectuat săpături îndeosebi de către C.W. Pei, precum și de arheologii suedezi (1921-1923), americani (1927-1939) și de către arheologi chinezi după cel de-al doilea război mondial. Dintre cele 15 stațiuni, numai în cinci erau resturi paleolitice, de la începutul paleoliticului mijlociu, din vremea glaciațiunii Mindel, cu multe resturi de faună și unele de *sinantropus Pekinensis*, precum și cu oase și pietre arse și cenușă. Descoperirile din stațiunile de la Șu-ku-tien pot fi văzute și în Muzeul Paleoliticului din China.

2. Mezoliticul. Puține microlite mezolitice.

3. Neolitic. Am avut prilejul să cunoaștem direct, din expozițiile muzeelor vizitate de-a lungul Fluviului Galben, îndeosebi de la Panp-o, de lângă orașul Sian, precum și din stațiunea arheologică de la Tahă-tun, din apropierea orașului Țin-to, aspecte ale neoliticului dintr-o largă regiune de pe cursurile mijlociu și inferior ale Fluviului Galben. De asemenea, din materialele din expozițiile muzeelor și în două cazuri și din depozitele acestora (Nankin și Shanghai), din zone de pe cursul inferior al fluviului Yong-tsen, precum și într-o mai mică măsură din sud-estul Chinei până la orașul Canton, inclusiv, ne-am documentat asupra unor aspecte neolitice înrudite din sud-estul Chinei.

În general, din câte am constatat, așezările neolitice sunt plasate pe marginile teraselor din apropierea apelor. Depunerile neolitice, urmate de cele mai multe ori de altele din epoca bronzului, constituie uneori în sud-estul Chinei adevărate movile artificiale, asemănătoare *tell*-urilor din Orientul Apropiat și sud-estul Europei. Interesant este faptul că denumirea de *tanzi* (movilă în limba chineză), corespunzător după noi, noțiunii de *tell*, se întâlnește, ca și în Orientul Apropiat, în denumirile unor localități din China, fiind în legătură directă cu asemenea tipuri de

așezări (de exemplu Ta tanzi).

Un alt element comun pentru așezările neolitice din zonele respective îl constituie fortificarea lor cu un șanț de apărare.

Relativ la tipurile de locuință, așezarea de la Panp-o, care până în prezent este cea mai reprezentativă, fiind un model de săpătură arheologică și de conservare (circa 3000 m.p.), ne-a dat posibilitatea de a cunoaște *in situ* bordeie și locuințe de suprafață de formă rotundă și rectangulară. În ceea ce privește pereții locuințelor neolitice, unii arheologi chinezi, cu care am discutat, sunt de părere că au fost arși în mod intenționat înainte de construirea acoperișului, în timp ce alții susțin că culoarea lor roșie se datorează incendiilor care au distrus așezarea.

Utilajul din piatră și silex este în general asemănător tuturor culturilor neolitice, exceptând niște plăci rectangulare de piatră, uneori de dimensiuni mari, în formă de sapă, care au fost folosite, mai mult ca sigur, la lucrările agricole. Spre deosebire însă de culturile neolitice din Europa, este surprinzătoare lipsa totală a obiectelor din aramă, fapt care îndreptățește părerea arheologilor chinezi cu care am discutat că pe teritoriul Chinei nu poate fi vorba de eneolitic.

Materialul cel mai semnificativ pentru definirea neoliticului chinez este ceramica cu decor imprimat sau pictat, acesta din urmă prezentând uneori asemănări frapante cu motivele ornamentale ale complexului cultural Cucuteni-Tripolie. Pe baza caracteristicilor acestui material și a observațiilor stratigrafice s-a ajuns la un început de periodizare a neoliticului din părțile de est ale Chinei.

Astfel, după faza de început, în curs de cercetare, semnalată de Van Nien, în care predomină ceramica imprimată, urmează etapa principală, caracterizată prin ceramica pictată, după ale cărei particularități au fost deosebite mai multe particularități regionale. În această privință, menționăm o grupă mai bine ilustrată în zona Fluviului Galben, cunoscută sub denumirea de Nian ໓, corespunzătoare aceleia de Yango ໔, în timp ce în sud-estul Chinei ceramica pictată prezintă trăsături speciale, încă suficient precizate, dintre care aceea de tip Cinengam amintește pe cele ale culturii Nian ໓ (etapa târzie)

În afară de aceste deosebiri regionale, în unele așezări mai bine cercetate (Panp-o, Tahă ໓un ș.a.) s-au deosebit și unele etape din evoluția culturii Nian ໓ (Panp-o timpurie și târzie și Meotikon).

Din punct de vedere cronologic, pe baza analizelor C14, efectuate în laboratorul Institutului de Arheologie din Pekin și în unele cazuri

verificate prin metoda dendrocronologică, s-au obținut următoarele datări: Panp-o timpurie, în jur de 4000 î.Hr.; Panp-o târzie, pe la 3600 î.Hr. și Meatikon pe la 3200 î.Hr. În cazul în care se vor confirma aceste datări și prin alte analize C14, rezultă că ceramica pictată din China apare mai târziu decât în Anatolia, dar ceva mai timpuriu decât în complexul Cucuteni-Tripolie, neputând fi vorba, după arheologii chinezi cu care am discutat, de o derivare a ceramicii pictate neolitice din China din cultura Tripolie. Pentru lămurirea problemei originii și evoluției ceramicii pictate din China, după părerea noastră, trebuie avută în vedere o zonă mai largă din estul Asiei (inclusiv Japonia, Indonezia etc), în care se întâlnește această specie. De asemenea, pentru o mai bună înțelegere a particularității ceramicii pictate din estul Asiei, se impune, după părerea noastră, studierea acesteia prin comparație cu speciile pictate ale culturii neolitice din Orientul Apropiat și sud estul Europei. Tot în legătură cu neoliticul, găsim deosebit de important faptul că prin cercetările arheologilor chinezi au fost descoperite în imediata vecinătate o așezare și necropolele cu morminte de înhumatie ale purtătorilor culturii ceramicii pictate (Panp-o, Tahă-țun etc.), precum și unele morminte de copii în vase de lut ars lângă locuințe. Observațiile înregistrate cu privire la ritul funerar și îndeosebi la poziția necropolelor față de așezare, ne întăresc convingerea că, prin intensificarea săpăturilor în preajma așezărilor culturii Cucuteni, se vor putea descoperi necropolele populațiilor culturii Cucuteni, necunoscute până în prezent.

4. Perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului. În continuare, din cele constatate în muzee, precum și din discuțiile avute cu arheologii chinezi, a rezultat că în văile de pe cursurile mijlociu și inferior ale fluviilor Galben și Yang tse a fost precizat un aspect cultural de tranziție de la cultura ceramicii pictate Yang șao la cultura denumită Long șan. În această etapă predomină ceramica fină neagră-cenușie, cu forme, în parte, deosebite, față de care specia pictată este cantitativ redusă. Până în prezent, din informațiile obținute, se pare că această etapă nu a fost bine precizată în sud-estul Chinei.

După această primă perioadă de tranziție a urmat, în a doua jumătate a mileniului III î.Hr. și la începutul mileniului al II-lea î.Hr., cultura Long șan, caracterizată prin ceramica fină neagră-cenușie, lustruită și, în parte, lucrată la roată (perioadele mijlocie și târzie), în care se menține și poate chiar crește cantitativ decorul imprimat cu șnurul răsucit și cu aspect textil. Se remarcă bogăția și varietatea vaselor cu trei

picioare (tripode). În ceea ce privește utilajul, se mențin, în continuare, tipurile de unelte de piatră din cultura ceramicii pictate, cu o frecvență însă mai mare a uneltelor plate în formă de sape. În schimb, piesele de aramă sunt rare. Din datele comunicate rezultă că în această perioadă a fost folosit pentru prima dată și calul domestic. În sud-estul Chinei s-a semnalat un aspect al acestei culturi, denumit Lian-tu.

Din cele constatate rezultă că elemente ale culturii Long-șan s-au continuat până târziu în epoca bronzului.

Perioada Long-șan târzie ar corespunde în mare parte primei dinastii legendare Xia, care se plasează în timp în secolele XXI-XVII î.Hr.

5. Epoca bronzului. Începutul propriu-zis al epocii bronzului s-ar data aproximativ în același timp cu începutul dinastiei Shang (sec. XVII î.Hr.) și probabil chiar puțin mai înainte. Pe baza cercetărilor efectuate de arheologii chinezi s-a ajuns la o periodizare a aspectului cultural din vremea acestei dinastii, datată în secolele XVII-XII î.Hr., deosebindu-se trei etape principale în evoluția culturii din această vreme, în urma săpăturilor efectuate la Arli tou (Loyan), secolele XVII-XVI î.Hr., Țin to, secolul XV î.Hr. și Anyan, secolele XIV-XII î.Hr.

În ceea ce privește prima etapă, cercetările de la Arli tou au dat la iveală un palat, cel mai vechi cunoscut până în prezent în China. Pentru etapa a doua se remarcă o întăritură grandioasă în formă de val din pământ bătut, lat de 23 m și înalt de 10 m, care proteja un spațiu cu construcții din vremea când dinastia Shang își avea acolo capitala. Deosebit de caracteristic pentru etapa a treia, ilustrată de așezarea Yin (astăzi Anyan), este numărul mare de inscripții pe carapace de broască testoașă și oase de animale, descoperite în locuințe, dar și în morminte.

Scheletele de sclavi îngropați și inventarul deosebit de bogat al mormintelor aristocrației clasei conducătoare ilustrează un stadiu dezvoltat al aristocrației sclavagiste din China, în vreme când capitala dinastiei Shang se afla la Anyan.

În ceea ce privește cultura materială și viața spirituală rețin atenția, în mod deosebit, ceramica, metalurgia bronzului și scrierea.

Relativ la ceramică se observă o continuitate de la ceramica culturii Long-shan la cea a epocii bronzului din timpul dinastiei Shang. Predomină din nou ceramica cenușie lucrată la roată, cu forme însă mai variate, din care primul loc îl ocupă tot vasele cu trei picioare. Se menține însă, în special în etapa timpurie, ilustrată prin așezarea de la Arli tou, străvechiul ornament imprimat.

Privitor la metalurgie, uneltele de bronz sunt rare, în general, în epoca bronzului, dar au, în schimb, o mare frecvență vasele de bronz de diferite dimensiuni și cu o variată și uneori bogată ornamentație. Numărul mare al vaselor din bronz, în raport uneori cu uneltele, constituie o notă particulară a metalurgiei bronzului din China, fiind în legătură directă cu accentuarea diferențierilor sociale din cadrul orânduirii sclavagiste din această perioadă.

În această privință, în epoca bronzului din China agricultura s-a dezvoltat, în continuare, pe baza acelorași metode tradiționale, folosite pentru irigații și agricultură, respectiv uneltele de piatră.

Progresul metalurgiei bronzului s-a manifestat nu numai în sectorul uneltelor, ci și al vaselor de bronz, în marea lor majoritate în posesia claselor stăpânitoare. Un relativ spor în domeniul uneltelor și al armelor de bronz se observă aproximativ cu începere din mijlocul secolului al XIV-lea î.Hr., fiind ilustrat prin celturi, dălți, cuțite, seceri, pumnale, vârfuri de săgeată și de lance ș.a. Dintre acestea, o mențiune aparte o merită secerile de bronz din provincia Țșe kiang din muzeul orașului Shanghai, care permit urmărirea evoluției clare de la tipul cu buton la acela cu limbă la mâner.

O problemă importantă, căreia arheologii chinezi i-au acordat o atenție deosebită este aceea a scrierii, urmărind apariția ei de la primele elemente de pe ceramica neolitică pictată, considerate ca semne cu funcții de răboj. Începând cu epoca bronzului se poate vorbi de o scriere propriu-zisă, cum o atestă descoperirile de inscripții de pe carapacele de broască țestoasă și omoplații de bou din etapa mijlocie a dinastiei Shang de la Țli tou și Țin to, precum și în cantitate deosebit de mare de la sfârșitul dinastiei Shang de la Anyan, de unde se cunosc până în prezent peste 180.000 de asemenea inscripții, din care aproximativ 6000 au fost descifrate. Pe baza informațiilor pe care le conțin, coroborate cu alte date istorice, s-a putut deduce dezvoltarea social-economică și culturală din ultima capitală a dinastiei Shang, denumită atunci Yin (actualul Anyan).

6. Prima epocă a fierului, corespunzătoare în China secolelor XI-V î.Hr. iese în evidență prin dezvoltarea, în continuare, a metalurgiei bronzului, cu numeroase vase din morminte și depozite, varietatea mai mare de unelte și arme de bronz, instrumente muzicale de piatră și bronz, dintre care unele cu analogii în lumea tracică, oglinzi rotunde de bronz, precum și prin monedele sub formă de obiecte din bronz (cuțite, lopeți mici și altele). În general, metalurgia fierului din această perioadă este

ilustrată prin foarte puține descoperiri, de o intensificare a acestei metalurgii fiind vorba numai din secolulul V î.Hr. Descoperiri destul de importante pentru această perioadă s-au făcut pe teritoriul actualului oraș Loyan, datând din secolele VIII-V î.Hr., corespunzătoare etapei în care a fost aici capitala dinastiilor Primăverii și Toamnei .

O altă problemă din planul de lucru al deplasării noastre în China a fost aceea a cunoașterii unor săpături arheologice și a modului de conservare a monumentelor arheologice.

În acest scop ne-am documentat în muzee și pe teren. Cu acest prilej am constatat deosebită grijă care se acordă cercetărilor arheologice în China, investindu-se sume apreciabile pentru săpăturile arheologice și totodată pentru conservarea obiectelor la locul descoperirii. Pentru a preîntâmpina distrugerea, prin lucrările agricole, de hidroameliorație și de construcții, s-a stabilit un perfect acord cu întreprinderile respective, în vederea cercetărilor de teren. În această privință este impresionantă grija organelor locale de stat și de partid pentru descoperirile arheologice, organizându-se, în zonele de cel mai mare interes științific, stațiuni arheologice și muzee speciale.

Dintre acestea, am avut prilejul să cunoaștem stațiunile arheologice de la Anyan, Taha tun, Loyan, din apropierea orașului Ţin to, în care lucrează mai mulți arheologi ai Institutului de Arheologie din Pekin. În acest scop s-au făcut construcții speciale pentru expoziții și laboratoare, creindu-se baze pentru valorificarea acestor descoperiri.

În ceea ce privește muzeele speciale, ne-a impresionat în mod deosebit marele muzeu al paleoliticului chinez din vecinătatea renumitor peșteri cu oseminte omenești de la Şu-ku-tien, în care se prezintă tot ceea ce s-a găsit cu prilejul cercetărilor din zona respectivă, atât sub aspect paleontologic cât și antropologic. În afară de aceasta, din expoziție rezultă că prin cercetările mai noi de la Iemo (1965), în provincia Sunan, se coboară până la 1.700.000 data resturilor umane fosile din acest loc.

Un alt muzeu special, deosebit de important, este acela din cadrul rezervației arheologice de la Pan-po, unde într-o construcție specială acoperită, se conservă o porțiune de 3000 m.p. din cunoscuta stațiune neolitică cu ceramică pictată a culturii Yang şao, conținând 14 locuințe, iar în apropiere, într-o construcție specială, este păstrat un cuptor de ars oale. La acestea se adaugă muzeul din incinta rezervației arheologice, în care sunt expuse obiecte descoperite în această stațiune.

O altă rezervație arheologică, tot din neolitic, este aceea de la Taha-ţou,

de la periferia orașului Țin-to, cu o suprafață clădită de circa 500 m.p.

În ceea ce privește epoca bronzului, se remarcă rezervația arheologică de la Fen-și, în apropierea orașului Sian, conținând două care din lemn și șase cai cu multe piese de harnașament, datând din secolele XIII-IX î.Hr.

În continuare, din informațiile obținute rezultă că în următorii ani se va face un mare muzeu, pe locul celebrei descoperiri din 1974 din secolul al III-lea de lângă Sian, în provincia Șen și, constând din 580 statui antropomorfe și 24 cai, toate în mărime naturală, reprezentând doar o parte de asemenea plastică, dintr-un complex mai mare, compus din circa 6000 statui de luptători. Un alt muzeu special, de importanță mondială este acela construit special pentru mormântul cu o mumie (numărul 1) foarte bine conservată și cu un inventar excepțional de bogat al unei aristocrate din secolul II î.Hr., descoperit în 1972 la Mawangtua, la periferia orașului Țan-șa, din provincia Hunan, precum și pentru alte două morminte (numerele 2 și 3) descoperite în anul 1973 în aceeași localitate². Inventarul celor trei morminte și sicriele sunt expuse într-o clădire anume construită. Prin suprafața de expunere (3100 mp) și numărul vitrinelor, acest muzeu este un exemplu de grijă acordată în China valorificării descoperirilor arheologice.

Primul și al doilea sicriu din mormântul numărul 1 sunt pictate cu motive peisagistice, animaliere, vegetale și geometrice, lăcuite, pereții laterali și capacul sunt tapisați cu mătase decorată, în lăcașurile de pe laturile sarcofagului exterior se află inventarul funerar; bogat și variat în mormântul nr.1 și ceva mai modest în celelalte două. Multe vase sunt marcate cu inscripții relativ la capacitatea, posesorul și urări pentru ospăț. Recipientele din lut ars sunt mai puține decât cele din lemn. La acestea se adaugă peste 200 de vase de lemn din mormintele cu nr. 1 și 3. Prezența lor în preajma unei mese evocă probabil un banchet funerar.

Foarte importante sunt instrumentele muzicale și mătăsurile fine, transparente, brodate și pictate, apoi cărțile și hărțile lucrate pe mătase din mormântul 3, din cutie de lemn apoi ierburile medicinale sau pentru parfumul lor. Inventarul excepțional de bogat al acestor morminte, și în deosebi al mormântului tumular nr.1, reflectă stadiul înalt de dezvoltare social-economică și artistică din vremea dinastiei Han de Apus. În ceea

---

² Mircea Petrescu-Dîmbovița, **Mawangtua - Republica Populară Chineză. O mare descoperire arheologică**, în *Magazin Istoric*, 12, 1978, 8 (137), p.37-38.

ce privește mumia de femeie, uimește starea ei perfectă de conservare, datorită condițiilor de zacere (adâncime mare, depuneri groase de cărbune și argilă peste sarcofagul cu trei sicrie, unul în altul, lichidul cu mercur în care se afla corpul și rarefierea rapidă a oxigenului), ceea ce a permis unor specialiști chinezi în domeniul medicinei să efectueze autopsia cadavrului, precizându-se astfel vârsta (50 ani), grupul sanguin (A), anotimpul când a murit (în sezonul pepenilor, întru-cât s-au găsit în intestine, esofag și stomac semințe de pepeni), maladiile de care a suferit în viață (arteroscleroză generalizată, calculi biliari și o fractură, care a provocat deformarea antebrațului drept, ș.a.), precum și cauza decesului (infarct miocardic sau o gravă aritmie provocată de o criză arteroscleroză coronară suscitată de o colică hepatică).

În fine, o altă rezevație arheologică vizitată a fost aceea de la Loyan a unui hambar pentru cereale, în formă de groapă mare, cu pereții arși protejați cu lemn și rogojini din secolul al VI-lea d.Hr, conținând cărămizi cu inscripții privitoare la locurile de proveniență ale cerealelor, numele dregătorilor care au administrat hambarul, cantitatea și data depozitării cerealelor respective. Până în prezent s-au săpat în această zonă mai multe hambare de acest fel, mutându-se calea ferată, un depozit și stâlpii de înaltă tensiune.

În același scop, au fost incluse în programul vizitei noastre următoarele monumente istorice de mare importanță:

a) Marele zid chinezesc din secolul al III-lea î.Hr., în lungime de circa 6000 km, reparat ultima dată în secolul al XV-lea, monument vizitat de noi în zona munților Yen, nu departe de Pekin;

b) Mormântul dinastiei Ming (secolul XV), cercetat în 1956-1957, precum și, în apropiere, Palatul pentru cultul strămoșilor din această dinastie și muzeul privitor la luptele țăranilor din această zonă de la sfârșitul secolului al XVI-lea și din primele decenii ale secolului al XVII-lea;

c) Palatul Imperial (secolele XV-XIX) din Pekin;

d) Pagoda Vîn Fun, după unii de influență indiană, din 956, de la Anyan;

e) Celebrele caverne de la Lungmen, din provincia Honan, la 13 km sud de orașul Loyan, cu veche tradiție istorică și important centru industrial. Cavernele antice săpate de om în calcarul a două înălțimi, separate de apele râului Yi, se întind pe o distanță de 1 km. Din informațiile obținute la fața locului a rezultat că sunt înregistrate în zona

respectivă 1352 caverne, 750 nișe și aproximativ 40 pagode de diferite dimensiuni, conținând circa 100.000 imagini sculptate ale lui Budha în diferite ipostaze, cu dimensiuni cuprinse între 2 cm și 17,14 m. Începuturile acestor caverne sculptate datează din 494, când împăratul Hsiao Wen din dinastia Wei, din nord a mutat capitala la Loyan. Cele mai multe sunt din secolele VII-IX, din vremea dinastiei Tang, după care se întâlnesc în număr mic până în secolele X-XI în timpul dinastiei Song de nord. Atrag atenția în nord deosebit bogăția, frumusețea, execuția tehnică superioară și realismul sculpturilor din piatră, reprezentând pe Budha și pe soția sa Bodhihisktua, discipoli, zei protectori și alți însoțitori, precum și diferite motive vegetale, dintre care un loc de frunte îl ocupă floarea de lotus.

La acestea se adaugă cele peste 3600 inscripții din diferite dinastii cu o foarte mare valoare, mai ales prin caligrafia lor.

f) Mormântul de la Gen lin, la 80 km de Sian, al prințesei Yun tai, decedată la 17 ani, din timpul dinastiei Tang, conținând 1354 obiecte și nu departe un grup de statui de piatră reprezentând ambasadorii veniți la moartea împăratului, ca și alte morminte de împărați (Mao lin și Lin tin) și generali din vremea dinastiei Han, dintre care ultimul, decedat la numai 23 de ani, a fost îngropat aici pentru meritele dobândite în luptele cu hunii;

g) Mormântul primului împărat (Șehuan gti) care a făcut unificarea Chinei în 221 î.Hr., aflat în apropiere de locul unde s-au găsit, în 1974, statuile din lut ars de luptători și cai, în mărime naturală.

În timpul acestei deplasări s-au mai organizat vizite la următoarele instituții:

a) Universitatea din Pekin, înființată în 1898, în cadrul căreia, după discuții cu unii profesori, s-au vizitat bibliotecile, expoziția de carte veche și o altă de arheologie;

b) Institutul Naționalităților Conlocuitoare de la Pekin, înființat în 1951, cu șapte facultăți, 1800 studenți din 50 naționalități și cu peste 1000 profesori, în cadrul căreia ni s-a arătat expoziția cu piese arheologice, istorice și etnografice și biblioteca;

c) Observatorul astronomic din Nankin de pe înălțimea Și cin san, cu diferite aspecte astronomice vechi;

d) Comuna populară a prieteniei chinezo-române, din apropiere de Pekin, cu 40000 mii de locuitori, 24 brigăzi și 146 grupuri de producție, 13 uzine și fabrici pentru producție agricolă, 19 școli elementare, 5

medii, magazine ș.a.

e) Mari lucrări de hidroameliorații din zona canalului Steagu Roșu, în apropierea localității Lan-șie, o stație de pompare a apei din fluviul Galben, necesară pentru irigațiile industriale din orașul Țin-to, precum și marele pod de pe fluviul Yang-tse de la Nankin.

Pentru a cunoaște realizările din ultimii ani din domeniul tehnico-industrial am fost conduși la Palatul Expoziției din Shanghai și la marea expoziție pentru comerțul exterior de la Canton.

La toate acestea se adaugă și o vizită în cartierul subteran de la Pekin, unde erau amenajate magazine, spital, farmacie, dormitoare, bucătărie, cu aer condiționat, cu o suprafață de 3000 mp la 8-15 m adâncime, pentru 10000 de oameni.

La rândul nostru s-au susținut la Pekin, de către Mircea Petrescu-Dîmbovița două comunicări urmate de discuții, din care una, însoțită de proiecții, privitoare la cultura Cucuteni și alta privitoare la principalele rezultate ale săpăturilor arheologice privitoare la perioada formării poporului român, la ambasada țării noastre din Pekin, unde am fost bine primiți de ambasadorul Nicolae Gavrilescu și secretarul doi Constantin Lupeanu, bun cunoscător al limbii chineze și autor al unei lucrări privitoare la China.

În concluzie, vizita efectuată în R.P. Chineză a contribuit la o documentare destul de utilă privitoare la preistoria Chinei în ansamblu și în mod special asupra neoliticului și epocii bronzului. În același timp, ea a urmărit posibilitatea metodei de lucru în teren, precum și modul de conservare al monumentelor arheologice, care în multe privințe poate constitui un model și pentru noi.

Programul întocmit de Academia de științe sociale din Pekin ne-a dat posibilitatea ca, pe lângă probleme de specialitate, să ne putem face o imagine generală atât asupra istoriei Chinei, cât și relativ la unele realizări importante în domeniile social-economic și cultural, obținute de poporul chinez.

**Quelque considérations concernant les découvertes archéologiques
importantes dans la Chine, relevées à l'occasion d'un voyage
d'études et de documentation de 1978**

Résumé

Sur la base de la convention de collaboration entre l'Académie des Sciences Sociales et Politiques de Bucarest et l'Académie de Sciences Sociales de Pekin, l'acad. Mihnea Gheorghiu, le président de l'Académie des Sciences Sociales et Politiques de Bucarest a délégué le prof. dr. Mircea Petrescu-Dîmbovița, membre de cette Académie et directeur de l'Institut d'Histoire et d'Archéologie de Iassy et le dr. Sebastian Morintz, chercheur principal de l'Institut d'Archéologie de Bucarest, d'effectuer temps d'un moins un voyage d'études et de documentation archéologique dans la République Populaire Chinoise, qui a eu lieu entre le 17 septembre et 17 octobre 1978, en se parcourant au total 7000 km, dont 870 km en avion, 1200 km avec le train et le reste avec l'auto.

À l'occasion de ce voyage, dans les bonnes conditions offertes par l'Académie de Sciences de Pekin ont été obtenues des informations concernant les célèbres découvertes archéologiques des stations paléolithiques de Şu-ku-tien, tout près de Pekin et surtout relatives au néolithique, par les recherches effectuées dans les établissements de Panp-o, tout près de la ville de Sian et de la ville de Taha tun, tout près de la ville de Tin-to, concernant les types des habitats et des habitations, l'outillage en pierre et en silex, et surtout la céramique à decor imprimé ou peint datée sur la base des analyses du C14 entre le 4600 et 3200 av. J.-C., plus tard comme en Anatolie et plus jeune en comparaison avec la céramique peinte de la civilisation de Tripolie, étant nécessaire, selon notre avis, une comparaison avec les espèces peintes des civilisations néolithiques de Proche Orient et du Sud-Est de l'Europe.

Très importante est aussi la découverte des nécropoles très proches des établissements, fait qui doit être en vue aussi pour la découverte des nécropoles de la civilisation de Cucuteni, inconnues jusqu'à présent.

Par la suite dans la période de transition de le néolithique à l'âge du bronze, de la civilisation à céramique peinte Yang-şao à la civilisation Long-şa, à céramique fine noir-grise, ont été distinguées deux étapes, dans lesquelles les pièces en cuivre sont rares.

À l'âge du bronze, dont les débuts correspondent avec les débuts de

la dynastie Shang (XVII siècle av. J.-C.), ont été distinguées trois étapes sur la base des fouilles de Ārli-tou (Loyan): Ārli tou (les siècles XVII-XVI av. J.-C.), Tin-to (siècle XVI av. J.-C.) et Anyan (siècles XIV-XIII av. J.-C.). En ce qui concerne la culture matérielle et la vie spirituelle présente un intérêt particulier la céramique, qui continue celle de la civilisation Long Shan à celle de la dynastie Shang, puis la métallurgie, qui est illustrée par des vases en bronze, outils et armes en bronze et par une écriture proprement dite, dont les débuts datent déjà de l'âge de la céramique peinte du néolithique.

Dans le premier âge du fer, correspondent en Chine aux siècles XI-V av. J.-C., à continué se développer la métallurgie du bronze, en comparaison avec laquelle la métallurgie du fer est attestée par les très peu découvertes, l'intensification de cette métallurgie date seulement de Ve siècle av. J.-C.

Un grand intérêt a été présenté par la connaissance des quelques fouilles archéologiques et le mode de conservation des monuments archéologiques. À cet égard présente intérêt l'organisation des recherches archéologiques d'Anyan, Loyan et Tahi tou avec des constructions spéciales, expositions et laboratoires.

En ce qui concerne les musées spéciales, nous mentionnons le grand musée du Paléolithique de la Chine de Šu-ku-tien, puis les musées spéciales pour le néolithique de Panp-o et de Taha-tun, de la périphérie de la ville Tin-to, pour l'âge du bronze de Fena, près de la ville de Sian, pour les tombes de Mawangtuo du IIe siècle av. J.-C., qui attestent le haut stade de développement social-économique et artistique du temps de la dynastie Han d'Ouest. Une autre réserve archéologique remarquable est celle d'une grange pour les céréales de Loyan du VIe siècle à celes-ci s'ajoutent, selon les informations obtenues, qu'il sera construit un grand musée sur la place de la découverte du IIIe siècle av. J.-C., tout près de la ville de Sian, consistant de 580 statues anthropomorphes et 24 chevaux en terre cuite, en grandeur naturelle, une partie d'un complexe de 6000 statues en terre cuite de combattants.

Sans ceux-ci ont été visités à l'occasion de ce voyage les suivants monuments:

- 1) Le Grand Mur Chinois du IIIe siècle av. J.-C., longue d'environ 6000 km, réparé pour la dernière fois dans le XVIe siècle;
- 2) Le tombeau de la dynastie Ming du XVIe siècle;
- 3) Le Palais Impérial du XVe siècle de Pékin;

- 4) La Pagode Vid fun de 956 d'Anyan, d'influence indienne;
- 5) Quelques cavernes de Luming non loin de Loyan, de celles de 1325, qui datent de cinq siècles, avec environ 100.000 images de Budha de différentes dimensions entre 2 cm et 17,14 m. Les débuts des cavernes avec sculptures de Linamen datent de 494, la majorité sont des siècles VII^{-ème}-I^{-ème} de l'époque de la dynastie de Tang;
- 6) Le tombeau de la princesse Yun tai, de la dynastie de Tang, de Gen Lin, à 80 km de Sian;
- 7) Le tombeau du premier empereur, Şehuan gti, qui a fait l'unification de la Chine en 221 av. J.-C., tout près du lieu où ont été trouvés en 1974 les statues combattants en terre cuite.

De même à l'occasion de ce voyage ont été visités les suivantes institutions:

- a) L'Université de Pekin, la bibliothèque et la section archéologique;
- b) L'Institut de nationalités collaborantes de Pekin fondé en 1957 avec sept facultés;
- c) L'Observatoire astronomique de Nankin sur la hauteur Şi-cin-can;
- d) La commune populaire de l'amitié chine-roumaine, tout près de Pekin;
- e) Les Grands travaux de hydroaméliorations dans la zone du canal „Le Drapeau Rouge” tout près de localité Lan-şie;
- f) Le grand port de Nankin;
- g) Le Palais de l'Exposition de Shanghai;
- h) Le quartier souterrain de Pekin.
- i) Visite à l'Ambassade de la Roumanie de Pekin, où nous fûmes reçus par l'ambassadeur Nicolae Gavrilăscu et le secrétaire deux Const. Lupan, bon connaisseur de la langue chinoise et auteur de quelques travaux concernant la Chine.